SIAŬBIT THE SOWER

Vialika-Litoŭski (Biełaruski) dvumiesiačnik

The Great-Litvanian (Whiteruthenian) bimonthly

Authorized as Second Class Mail, Post Office Department, New York, U. S. A.

Časapis Katalicka-Hramadzki

1963 Listapad-śniežań Nr. 35 (6 h.) November-December, 1963

Padpiska na hod 70 centaŭ, cana adnaho ekzemplaru 15 c.

Vydaviec-Redaktar (Publisher-Editor): Rev. Francis Cherniawski

Address: 164 Broadway, Fort Edward, N.Y., U.S.A.

Redakcyja "Siaŭbita" žadaje Svaim Čytačom Viasiołych Kalad i ščaślivaha Novaha 1964 Hodu!

Staniem u koła i viasioła — Budziem "Gloryja" piajać:
Bo žadany jość pasłany, — Kab zbaŭleńnie śvietu dać.
Ščyra tak Jaho vitajma — I z Aniołami śpiavajma —
"Ŭsim spakoj tut na ziamli".
Pryvitajma, zapytajma — Chto-ž pryčynaj heta byŭ?
Skul patreba, što až ź nieba — Boh na ziemlu sam sstupiŭ?
Miłaść Boža to zrabiła, Syna ź nieba padaryła,
Kab u niebie my byli.

Pieśnia MATAČKA BOŽAJA

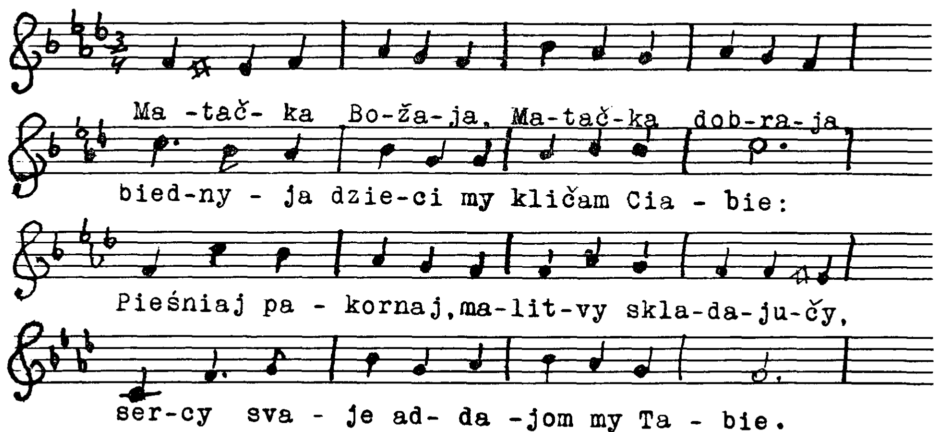

Nas, svaich dzietačak, što u Ciabie prosiacca —
Matačka Dobraja, Ty paškaduj;
Łaskaj adžyŭčaju Boha praŭdzivaha,
Matačka Božaja nas abdaruj.

Vyleč Ty serca rany hłybokija,
Miłaściaj čystaju nas zapali,
Kab chvała Božaja, nia žalba viečnaja,
U nieba lacieła, lacieła ź ziamli.

Śvietam niabiesnym-ža hałovy ciomnyja,
Matačka Božaja, Ty aśviaci,
Kab my paznali usie Mudraść Adviečnuju,
Bohu słužyli tut vierna u žyćci.

Daj-ža nam, dzietačkam, darohu prostuju,
Śmierci chvilinu ščaślivuju daj.
Viadzi nas, Matačka, zoranka jasnaja,
U viečnuju chvału, u cudny Božy Raj.

Najvažniejšyja elementy śviataści Jezusa.

U Jezusavaj śviataści treba padkreślić peŭnyja elementy, katoryja — kali možna tak vyrazicca, stanoviać asnovu Jaho ludzkoj psychiki.

Tyja, katoryja staralisia uniknuć u tajniki Chrystusovaj Dušy, znajšli u Jaje płastach try pieršaradnyja Jaje elementy śviataści. (Karl A. Pfingstgedanken).

1. Pieršym ź ich jość *niaźmiennaje i stałaje nastaŭleńnie całaj ludzkaj istoty — Pana Chrystusa u napramku całkavaha addańnia voli Niabiosnaha Ajca.*

Jość u hetym nastaŭleńniu vynik, dryžyć u im žar biazlitasnaj całapalnaj achviary.

Užo u dušy dvunastahadovaha chłapca buchaje płamień hetaha

žaru — nieŭstrymany. "Nia viedajecie, što u hetych rečach, jakija jošcieka Majho Ajca, patreba, kab byŭ?" (Ł. 2, 49). A, kali jak dazreły muž staić u kancy svajej misyi, u ahni zmahańnia, hołasna vykazyvaje, što "pažyvam Jaho i štodziennym chlebam jość vypaŭniańnie Voli Jaho Ajca" (Joan. 4, 34). I u koncy žyćcia, u apošnim akcie Adkupieńnia na Golgocie, usie siły svajej dušy i usie jaje skarby składaje u achviarnaj malitvie: "Vojča! u Tvaje ruki addaju majho ducha" (Łuk. 23, 46). — Ale tolki sam addajecca u całapalnaj achviary, na aŭtary najśviaciejšaj Voli Niabiosnaha Ajca; Jon tej najśviaciejšaj Voli žadaje skłaści na achviaru usiu ludzkaść, katoraj jość Hałavoj, kab taja ludzkaść addavała češć Najśviaciejšamu Imiani Ajca, kab Jaho Volu vypaŭniała, kab Jaho Uładarstva stałasia jaho udziełam na ziamli i niekali u niebie. — Hetaje biazuzhladnaje padparadkavańnie Voli Božaj kładzie Chrystus najpierš hłyboka u dušy Svaich najbližejšych, Svaich Apostołaŭ i vučniaŭ. Nakazyvaje im nia tolki brać kryž štodzienny, ale navat: pakinuć Ajca, Matku, žonku dzieci, rodzičaŭ, kab addacca u sucełaj achviary Voli niabiosnaha Ajca.

Kab im tuju achviaru ulahčyć, daje na sabie prykład: stajučysia žertvaj Voli svajho Ajca. Usio Jaho žyćcio na hetaj ziamli nosić na sabie stygmat Voli Božaj.

Nia isnujuć Jamu bahactvy hetaha śvietu, a "siastra biada", vyračeńnie i ciarpieńnia siabrujuć Jamu u darozie, viadučaj da vypaŭnieńnia Voli Ajca. — "Ajciec" i "Jaho Uładarstva" — u hetym kanspektujecca usio, što było istotnaj treściaj Jaho žyćcia i Jahonaj śmierci. Jaho žyćcio i śmierć hareli u tych dvuch paniaćciach: najistatniej.

Z taho heta i zradziŭsia toj specyjalny styl Jezusovy; styl naŭskroś mužski, rašučy, u jakim niama miejsca na chistkaść i nierašučaść. — Jezus — praŭdzivy "Muž Božy". Mužskaja vola i moc palicca u Jahonych słovach i u Jahonych učynkach. Hartujucca jany u całapalnaj achviary, biazustanna składanaj Niabiosnamu Ajcu.

Časta nie razumiejem śviatych i časta chvałšyva ich acenivajem, bo mała zdajom sabie spravazdačy, što ucielivali Jany u svajo žyćcio toj Jezusovy styl: biazuzhladnaje addańnie Voli Božaj. Hetym nas pierarastajuć i hetym adryvajucca ad našaj pryziemnaści.

2. Svajoj volaj, zusim addanaj Ajcu niabiosnamu, Chrystus u vačoch našych uzrastaje da hranitavaj skały, u katoraj niama najmienšaj ščeliny. Ale — Jezus nia jość zimnaj skałoj... U Jaho ludzkoj psychicy vidzim druhoje,panujučaje. *Biezahraničanaje .paśviadčeńnie ludzkaści.* Paśviadčeń-

nie poŭnaje dalikatnaści, katoraje pryciahavaje najbolej zatvardziełyja sercy.

Całaje Evangielle jość cudoŭnaj epopiejaj miłaści. Pieradusim tym, katoryja byli najbiadniejšyja, pahardžanyja, a časta navat zaklejmavanyja hańbaj. Zbavicielavaje Serca adčyniena pahanskamu sotniku, chananejskaj žančynie, heretyckaj samarytancy. Miłaść bližniaha stavicca śmieła "Aficyjalna" suprać fałšyvaj nabožnaści faryzejaŭ. Celniki i hrešniki,hości, rabotniki, jakija u apošniaj hadzinie prychodziać—voś švita uvodžanaja na uračystaść. — Moža redka pryhladajemsia miłaści bližniaha u Dušy Chrystusovaj. Hety rozmach jość sapraŭdy na mieru niabiosnaha Ajca. Apasyvaje jon charošaj stužkaj cely śviet. U miłaści Chrystusovaj sapraŭdy dryžyć Božaja nota. Jakaja małaja našaja miłaść u paraŭnańni da Zbavicielavaj. — I znoŭ treba skazać, što časta tolki tam nie razumiejem śviatych, bo jany miłaści bližniaha vučylisia u całaści ad Chrystusa, čerpali z Jahonaha Najśviaciejšaha Serca. "Karala miłaści" i "Vučyciela miłaści". Padkazvaŭ im tuju miłaść bližniaha, katoraja uvodziła nas u padziviańnie.

"Upryvilijevanaść" u tej miłaści: biednych, nieščaślivych, chvorych, hrešnikaŭ — heta sakret prosta čerpany iz Božaha Serca. Ščaślivyja tyja, katoryja taki sakret prysvoili.

3. Jašče adna prykmieta Chrystusovaj psychiki. Element Jahonaj śviataści, tak redka daceniany praz nas i tak kiepska praz nas zrazumieły: *lubaść pryrody*. Jaje lubaść vypłyvaje iz niabiosnaha Serca Ajca u Jezusovaje Serca tak,jak i miłaść da ludziej: *žyvaja i biezpasiarednaja*.— Pad tym uzhladam suproć staviŭsia Jezus sučasnym Essenčykam, ascetam, pustyńnikam, navat šv. Janu Chryścicielu, uciekajučamu ad śvietu. — Kalib nia mieli nijakaha inšaha paśviadčeńnia ab miłaści pryrody praz Jezusa, chapiłab jahonych pryhožych prypoviesciaŭ i paraŭnańniaŭ. Chapiłab ich samych, kab nas pierakanać, što Zbaviciel pryrodu lubiŭ i vidzieŭ u jej "Addych Božaha Ducha" i adbićcio Jahonaha charastva. — Nia budziem tut paŭtarać rečaŭ vielmi nam znanych iz Evangiella. Ci ady uprytomnim sabie Jezusa śpiačaha pry akampanijamencie sumnych falaŭ voziera Genazaretu, ci molačahasia na hary pad razhalanymi drevami, ci pad baldachinam nieba, zasiejanaha zorkami u pahodnuju noč, ci idučaha pasiarod zbažavych paletkaŭ z Apostołami, usiudy lohka padhledzić tuju miłaść pryrody, u katoraj šukaje śladoŭ mudraści i apieki Niabiosnaha Ajca. Ab tej apiecy i Ajcoŭskaj miłaści havorać da Jaho samyja varabiejčyki i polnyja lilii. — I znoŭ treba skazać nie razumiejem śviatych, kali idučy śledam Jezusavym — u vialikaj miłaści pachilajucca nad charastvom pryrody, vidziačy adblesk Božaha charastva. "Biedak z Assyžu", śpiavajučy hymn da słon-

ca, pieściačy koski pramieńniaŭ, razkazyvajučy ptuškam — nie adnamu z nas zdajecca dzivosnym.

Zaprežanyja u zmechanizavanaje praz sučasnuju techiku novačasnaha žyćcia, takoje čužoje zrazumieńniu pryrody, abo uviedzienyja u śviet pryrody adnaboka i płytka, zahubili pravodnuju załatuju nitku, jakaja viała śviatych pa šlachu myśli Božaj, značanaj na hetaj ziamli, — až da Žyrała i da Mety.

X. H. Wer.

Z HISTORYI KATALICKAJ EKKLEZII

(Praciah)

Jezus Chrystus zamknuŭ Stary Testament i załažyŭ Novy Testament miłaści. Pryjšoŭ na ziamlu, kab adšukać hrešnikaŭ i im adčynić Nieba. Jon załažyŭ Ekkleziju i pavieryŭ misyju uśviančyvańnia ludziej usiaho śvietu.

Kala trytcataha hodu, pa cudoŭnym naradžeńniu ź Dzievy Maryi (praŭdapadobna miž 747 — 750 hodzie ad załažańnia Romy), Jezus ukazaŭsia, jak doktar, na scenie śvietu. Vybraŭ 12 Apostołaŭ; ahałasiŭ svaju navuju navuku u Palestynie i paćvierdziŭ jaje vialikimi cudami. Jon pryjšoŭ da svaich, a svaje Jaho nia pryniali. (Joan. 1,11). Daktary, Faryzei i Saducei nie chacieli Jaho uznać za Messyjaša i ahałasili svaim niepryjacielam. Takaja nienaviść nie aziabiła miłaści Jezusa. Pierajšoŭ, robiačy dobra. I, kali pryjšła časina, addaŭsia dabraachvotna u ruki svaich niepryjacielaŭ.

Pasiarod radasnaj aklamacyi narodu, Jezus uračysta uvajšoŭ, jak Mesyjaš, u karaleŭskaje miesta. Lubiačy svaich až da kanca, ustanaviŭ bankiet Miłaści, Najśviaciejšy Sakrament Aŭtara; paśla pajšoŭ u Aliŭkavy sad i pačaŭ svaje ciažkija Muki da zbavieńnia śvietu. Vydany pahanam praz svoj narod, ubičavany, ukaranavany viankom iz ciarniny, asudžany na śmierć i ukryžavany.

U časie kanańnia zasłona u śviatyni, katoraja addzielała miejsca śviatoje ad najśviaciejšaha, niavidomaj rukoj, razdziorłasia ź vierchu až da dołu. Značyć sajuz Božy z Judejskim narodam razarvaŭsia, a zaviazaŭsia novy, da jakoha uvajšoŭ uvieś ludzki rod. Jezus Chrystus na treci dzień z umioršych paŭstaŭ. Praz sorak dnioŭ často pakazyvaŭsia svaim viernikam i ich navučaŭ ab Uładarstvie Božym, śviatoj Ekklezii. Paśla viarnuŭsia da Svajho Ajca, katory Jaho pasłaŭ. A stul kiruje Ekklezijaj i budzie kiravać až da kanca śvietu.

2. *Hod naradžeńnia Jezusa.* Evangiella byli napisanyja paźniej. Tablički z hodam urodžańnia byli pamišanyja dy i paniščanyja. Značyć dakładny hod urodžańnia nie aznačany. Ciapier jošć niekalki dataŭ, katoryja mohuć służyć za bazu ličeńnia. a) Pavodle śv. Łu-

kaša: "Jezus, pačynajučy svajo navučańnie, mieŭ kala 30-ci hadoŭ, jak dumali, syn Jozefa, Ilijaŭ" (Łuk. 3,23). Kažučy kala 30-ci, napeŭna nie akreślivaje hodu urodžańnia. Kaža heta ad dnia chryščańnia, katoraje adbyłosia u piatnaccatym hodzie panavańnia cezara Tyberyja. Z hetaj daty, Denis Mały u VI vieku, pačaŭ uvodzić chryścijanskuju eru. Biare u asnovu 15 hod panavańnia Tyberyja, hod 783 pa zakładzie Romy. Kali-ž ad hetaj daty adniać 30, to urodžańnie Jezusa vypadałab 753 abo 754 pa zakładzie Romy. Ale hety lik nia peŭny, bo śv. Łukaš kazaŭ "quasi" (kala) 30 hadoŭ. Jašče napeŭna niaviedama, kali ličyć hady Tyberyja. Jon spačatku uradavaŭ z Aŭgustam, a ad 765 hodu sam. Evangielle ličyć ad 15 hodu Tyberyja, ale niaviedama ci ad 765, ci ad 767. b) Heta padličyvańnie, mahčyma, viarniejšaje budzie. "Byŭ u dni Heroda, karala Judei, adzin śviatar iz čarhi Abija, na imia Zachar, i jahonaja žonka z dačok Aaronavych, a imia jejnaje Elžbieta" (Łukaš 1, 5). Heta rodzičy śv. Joana Chryściciela.Była čarha śviatarskaja Abija, da jakoj naležyŭ Zachar, katory adbyvaŭ službu pry śviatyni na kažny dzień. Heta čarha Abija była 8-ja. Peŭna viedama, što u konadzien zbureńnia Jeruzalimu, klasa Jojarybava razpačynała svaju čarhu. Vyvad, što Zachar adbyvaŭ službu u krasaviku abo kastryčniku 748-m hodzie paśla załažeńnia Romy i atrymaŭ u hetym časie abvieščańnie Anioła. Abvieščańnie Dzievie Maryi adbyłosia 6 miesiacaŭ paźniej. Z taho vynikaje, što naradžeńnie Jezusa adbyłosia u 749 hodzie paśla załožańnia Romy. Kastryčnik dla abvieščańnia Zacharamu, sakavik 749-ty hod dla Dabravieščańnia Maryi, śniežań — Urodžańnia Jezusa. Heta data lapiej zhadžajecca iz staražytnaj chryścijanskaj tradycyjaj. Ale uvieś hety padlik apirajecca na hypatezie, jakuju ciažka spraŭdzić. Ci zaŭsiody śviatarskija klasy ad Judy Machabeja byli rehularnyja u čaradzie služby až da zbureńnia Jerozolimy.

c) Pa śviadčańniu Jozefa Flaviuša (Ant. Jud. lib. XVII, cap. VIII), Herad Vialiki pamior 750 hodzie paśla załažeńnia Romy. Pavodle śv. Mateja: "Pa śmierci-ž Heroda, voś Anioł Panski zjaviŭsia u śnie Jozefu u Egipcie i skazaŭ: ustań, vaźmi Dziciatka i Matku Jahonuju i idzi u ziamlu Izraelavu, bo pamiarli, šukaŭšyja dušu Dziciaci" (Mat. 2,19). "Byŭ u dni Heroda, karala Judejskaha, śviatar iz Abijavaje čarhi, na imia Zachar" (Łuk. 1,5) i pahanskaha piśmieńnika Macrobe (Sat. 2, 4). Značyć Jezus Chrystus naradziŭsia 748 abo 749 paśla załažeńnia Romy.

d) "I stałasia u tyja dni: vyjšła ad cezara Augusta pavialeńnie zrabić śpis ludzkaści pa usiej ziamli. Hety śpis byŭ pieršy za haspadarańnia Cyreneja u Syryi" (Łuk. 2, 1-2). Hety edykt abaviazyvaŭ i Heroda. Ab hetym ničoha

nie uspaminaje romskaja historyja. Jozef Flavius padaje, što Quirinius u 759 hodzie pa załažeńniu Romy, abniaŭ haspadaravańnia u Syryi. Ab hetaj ciažkaści jošč šmat tłumačeńniaŭ. Mahčyma, adna z razviazkaŭ budzie **najlepšaj.** Ramsay dumaje, što pierapiś byŭ vydany 7 abo 8 hadoŭ piarviej, ale z pryčyny vajny z Homanadeŭsam, byŭ u Palestynie adłažany na 748 abo 749 hod pa zał. Romy. U hetaj epocy Quintilius Varus byŭ cyvilnym haspadarom, a Quirinius vajskovym kiraŭnikom u Syryi.

e) Astranamičnaje padličańnie nia jošč peŭnaje. Pavodle jaho hod urodžańnia Jezusa prypadaŭ-by miž 747 a 750 pa zał. Romy.

f) *Jak doŭha žyŭ* P. Jezus na ziamli? *I skolki hadoŭ mieŭ pry śmierci?*

U hetych pytańniach vučonyja nie zhadžajucca. Adny kažuć, što pamior, majučy 33, druhija kažuć 35, trecija kažuć, što paśla 40-ka hadoŭ. Nie zhadžajucca z hetaj dataj śmierci, bo niazhodnyja i z dataj narodžańnia. Adny davodziać, što naradziŭsia prad našaj eraj 12; 9; 5; 4. Pieravažyvaje apinija 7 abo 6 hadoŭ pierad našaj eraj. Pryjmajučy najkaraciejšy viek žyćcia ad 5-ha hodu prad našaj eraj, da 29 hodu našaj ery, atrymajem viek 33. Pryjmajučy 12 hod urodžańnia prad našaj eraj, dojdziem da 45 hodu.

U siahoniašnich časach što raz bolej ličacca z tradycyjaj, pierakazanaj praz św. Ireneuša, katory byŭ vučniam św. Polikarpa, vučnia św. Joana Evangielistaha. Jon kaža, što P. Jezus pry śmitrci ličyŭ bolej 40-ka hadoŭ. U tych časach ad 30 da 40-ka ličylisia junakami, a ad 40 da 50-ci schilalisia da staršych. Kali P. Jezus navučaŭ, zaličaŭsia da staršych. "Tabie jašče niama piacidziesiaci hadoŭ, i Ty bačyŭ Abrahama?" (Joan 8, 57). Ab hetym śviedčać usie staršyja, katoryja u Azii zbiralisia u św. Joana Evang. i im jon heta pierakazyvaŭ. Zastavaŭsia ź imi až da časaŭ Trajana. Niekatoryja nia tolki św. Joana, ale taksama vidzieli i inšych Apostołaŭ i ad ich ab hetym čuli i śviedčyli (Adv. Haer. 2, 22). Ciažka ab bolej stanoŭkaje ćvierdžańnie, atrymanaje ad Apostołaŭ, jak na hetaje. Tradycyja, jakaja siahaje časaŭ Apostalskich, kaža pryniać, što P. Jezus razpačaŭ navučać u staršym vieku, heta jošč 40-m hodzie. Dzielataho, što heta tradycyja supraciŭlałasia našym siahoniašnim pahladam, šmatlikija kažuć: "Heta pryvatnaja apinija św. Ireneuša, vysnutaja iz złoha zrazumieńnia słoŭ. "Tabie jašče niama piacidziesiaci hadoŭ, i Ty bačyŭ Abrahama?" Śviaty Ajciec vyskazaŭsia suproć pavyžšaj apinii. Abjaśniajučy tekst św. Joana 8, 57, skazaŭ tak: "Heta adpaviedna havorycca tamu, katory sorak hadoŭ skončyŭ, ale piacidziesiatki nie asiahnuŭ. Jak tym, katoryja tryccać skončyli, kažacca, što nia majuć saraka". Padobna ćvierdziać św. Joan Chryz. (Homil. in

Joan. 15) i śv. Aŭgustyn (De doktr. christ. 28, 42).

3. *Jak doŭha Pan Jezus navučaŭ?*

Adny utrymlivajuć, što adzin hod. Apirajucca na Isaju (LXI) i na "Synoptques". Hetaj apinii siahodnia padtrymlivajucca niekatoryja vučonyja (Van Bebber, Belser i dr.). Ale zdajecca, što P. Jezus navučaŭ 2 hady z pałavinaj. Razpačaŭ kala 30-ha hodu svajho žyćcia; pamior praŭdapadobna miž 780 a 783 pa załažeńniu Romy. Niekatoryja Ajcy padajuć miesiac śmierci 25 sakavika (Tertulian, Lactance i śv. Aŭgustyn). Madernyja padajuć ukryžavańnie miž 20 sakavika i 7 krasavika, śv. Joan Evang. na 14 abo 15 Nisan (Real. f. pr. Th. IX, 1-43).

4. *Śviedčańnia nie-chryścijanaŭ ab Jezusie nie šmatlikija.*

a) List Syryjski Mara da svajho syna Serapiona, stavić Chrystusa kala Sokrata i Pytagora. Nazyvaje "Karol razumny"; praz asudžańnie na śmierć pryspiešyli sabie ruinu; Chrystus pradaŭžaje žyć praz novaje prava, katoraje daŭ. Historyki padozryvajuć aŭtantyčnaść hetaha listu i padajuć, što byŭ napisany miž 73 a 160 hodzie pa Chrystusie.

b) Taksama padazryŭny list kniazia Abgar z Edessy da Jezusa. Abgar prasiŭ uzdaraŭleńnia. Chrystus, adkazyvajučy jamu, abiecaŭ, a paśla pavarotu da svajho Ajca, da jaho pasłaŭ adnaho vučnia. Napeŭna apokryf "Actes de Pilate" mocna ciarpieŭ pa vydańniu prysudu i z umioršych paŭstańniu i što list Lentulusa, katory pisaŭ apokryf, apisyvaje vonkavy vyhlad Chrystusa.

(Budzie dalej)

* *

Vatikan. Papa Paulus VI uračysta raspačaŭ 2-ju Sesiju Ekumeničnaha Saboru. U Sabory biaruć udzieł 2.500 delehataŭ z usiaho śvietu. Jak nahladčykaŭ z šmatlikich vyznańniaŭ było 6o asobaŭ. U svajej pramovie Papa zaznačyŭ, što budzie staracca praviaści 3 spravy, a mianoŭna: 1) Praviaści peŭnyja reformy u Katalickaj Ekklezii, 2) Imknucca da zbližeńnia i złučeńnia chryścijanaŭ, 3) Naviazać suviaź z siahodniašniami časami.

***

Roma. — Papa Paulus VI da Italjanskich śviataroŭ vyskazaŭsia: "Budziem zmahacca z komunizmam". "Ekklezija nie źmianiła svajho pahladu; komunizm jość zaraźlivaj chvarobaj, z kotoraj budziem zmahacca nia tolki teoretyčna, ale praktyčna i čynna". — *Turbota ab inšych.*— Papa vyjaśniŭ, što turbota Ekklezii ab inšych, vuskazanaja ab miłaści bližniaha: "Nie aznačaja źmieny u acenie takich błudaŭ i biezdarožža našaha hramadztva, jak naprykład ateistyčny marksizm, papiarednia užo asudžany praz Ekkleziju". "Šukańnia srodkaŭ, azdaraŭlajučych zaraźlivuju i śmiarotnuju chvarobu, nia jość źmienaj u acenie asudu. Heta aznačaje nia tolki teoretyčna, ale i praktyčna

iści da zmahańnia hetaj chvaroby. Razpaznańnie i lečańnie hetaj chvaroby zmušaje da asudžańnia, ale u zbaŭčaj vyrazumiełaści i u chryścijanskaj miłaści". Heta pieršy vystup suproć komunizmu pa ustupieńniu na tron.

"Aggiornamenco". — Papa Paulus VI uva usiej raściahłaści padtrymoŭvaje imknieńnie Papy Joannesa XXIII, katory u Vatykanskim Saboru vidzieŭ vialikuju metu u madernizacyi Ekklezii i abjaviŭ, što hetaja meta budzie asiahniena.

***

Papa Paulus VI zryvaje ad 1870 hodu, isnujučuju tradycyju, što musiŭ sam jeści. Stała zaprašaje da svajho stała najbližejšych supracoŭnikaŭ i pry jadzie abhavarvajuć usiakija ciapierašnija spravy.

***

KOLKAŚĆ KATALIKOŬ U U.S.A. UZRASTAJE.

New York, N.Y. Kolkaść katalikou u 50 Statach, ułučajučy žaŭnieraŭ i ich siemjaŭ dy vykanaŭcaŭ słužbovych abaviazańniaŭ u zahraničnych krainach, jak padaje Uradavy katalicki Skoravid, jość 43.851.538 asobaŭ.

Pry paraŭnańniu z letašnim hodam, prybyło 969.372 asoby.

U 1953-m hodzie było tolki 30. 425.015. — Ciapier u U.S.A. jość 28 archidjecezijaŭ, katoryja naličvajuć 18.669.040 viernikaŭ i 120 djecezijaŭ z katalickaj ludnaściaj 25.182.498.

Da hetaj kolkaści daličajucca 2.000.000 katolikaŭ pad vajskovymi ordynarjatami.

Jość 7 archidjacezijaŭ, katoryja majuć bolej miljona viernikaŭ. Najbolšaja archidjacezija — Chicago z kolkaściaj 2.293.900 asbbaŭ. Dalej iduć: Boston — 1.733. 620; New York — 1.704.350; Los Angeles — 1.477.408; Detroit — 1.429.670; Philadelphia — -.263. 625.

Z djecezijaŭ najbolšaja Brooklyn, katoraja naličvaje 1.503.628 viernikaŭ.

Śviataroŭ u U.S.A. jość 56.540. Zakonnych Bratoŭ 11.988, Zakonnych Siostraŭ — 177.154, parachvijaŭ 16.790 i 14.185 navukovych instytucyjaŭ.

***

VATYKAN. Joanes XXIII atrymaŭ supakojnuju nadharodu Imia Balzana.

U piatnicu 10-ha Maja ekspreзydent Italii Giovanni Gronchi u prysutnaści ciapierašniaha Italjanskaha Prezydenta i pradstaŭnika Švajcaryi P. Chandet, katory jość sudziejnikam asnovy nadharody Balzana — daručyli supakojnuju nadharodu Papie. Heta uračystaść adbyłasia u Vatykanie. Hetu nadharodu 160.000 dalaraŭ Papa addaŭ u arhanizacyi, zajmajučyjasia apiekaj nad emigrantami, achviarami Druhoj śviatavoj vajny.

Nazaŭtra Papa pajechaŭ u Kvi-

rynał (Italjanski Biełу dom), kab adrevizytavać Italjanskaha Prezydenta i być pry razdavańniu nadharodaŭ inšym. Hetyja nadharody byli dadzienyja: Mr. S. E. Morisonavi — historyku U.S.A.; Mr. Carlu von Frischovu — aŭstryjackamu biolohu; Mr. P. Hindemitu — kampazytaru.

***

Apostalski List Papy. Z nahody 1.000-aj hadaŭščyny Słavianskaj Misyi śv. Cyryla i Metoda, Papa Joanes XXIII vydaŭ apostalski List, u katorym padkreślivaje, što śv. Cyryl i Metody u 877 hodzie byli u Romie i atrymali dazvoleńnie na pašyrańnie chryścijanstva miž słavianami u ich movach, navat i u Bahasłužeńniach.

***

Vien (Aŭstryja). Vuharski kamunistyčny Urad zvolniŭ z damavych aryštaŭ 4-ch episkapaŭ: J. Exc. Bertalana Badalika, 72 hod, z Vesprem; J. Exc. Josefa Pateru, 72 hod, z Vac; J. Exc. Mihaly Endrey, 57 hod; J. Exc. Janosa Barda, 54 hod, z Kalosca.

***

Uvaha! Vyjšła novaja knižka "Šv. Jazafat. Arch. Połacki 1623—1963". Vyd. Mr. V. Panucevič. Hetaja knižka maje vialikuju vartaść. Aŭtar apirajecca na dakumentach, śviedkach nia tolki katalickich, ale i inšaviernych. Pakazyvaje našych narodnych pryjacielaŭ i niepryjacielaŭ. Karysnaja nia tolki vunijatam, ale i tym, katoryja načytalisia knižak z varožych, brudnych krynicaŭ dy baroniać bandytaŭ, a klejmiać idealnych pracaŭnikoŭ dla dabra našaha narodu.

Nia usim dobra i u U.S.A. — piša časapis 'Saturday Review'.

Ciapier najbolšaja uvaha źviernena na uzbrajeńnia, na paloty u stratasferu. Ale kala 10.000.000 siemjaŭ i blizu 4.000.000 adzinokich žyvuć u niedachopach. U.S.A. maje kala 38.000.000 hramadzianaŭ haspadarča upasledžanych. Ahulnaja kolkaść ludziej, katorych hadavy dachod jość nižejšy ad pałaviny hornaj hranicy biednaści. 3.300.000 siemjaŭ i kala 2.000.000 adzinokich — razam 12.500.000 hramadzianaŭ.

Tych 38.000.000, žyvučych u biadzie, nie dajuć nijakaha rynku tavaram karotkaha, abo tryvałaha užytkavańnia. Jany kuplajuć tolk najpatrabniejšyja rečy da žyćcia.

Kali usilna starajemsia ab zahraničnych rynkach, unutrany u 20% nia vukarystany. Treba u niejki sposab padnieści praduktyŭnaść hetych ludziej i u taki sposab pavialičyć ich siłu kupli.

***

Kapitalistyčnyja Paniaćcia Prybytku.

Našaje uładžańnie ekanamičnaje, katoraje daje nam taki raskošny dabrabyt bolšaści hramadzianam i najvyšejšuju žyćciovuju stapu na śviecie, apirajecca na asnovie poŭnaj haspadarčaj volnaści i volnaj inicyjatyvie.

"Pittsburcanin"

PUERTO RICO A KUBA.

Premjer Kuby Fidel Castro, žadaje vyzvalić svoj kraj spad upłyvaŭ U.S.A.. Puerto Rico starajecca naviazać jak najlepšyja adnosiny da U.S.A.

Kubu achapaje ekanamičny chaos. Puerto Rico raskošna praćvitaje. — U Puerto Rico panuje spakojnaja atmasfera. Paŭstajuć novyja fabryki, raskošnyja hoteli, navačasnyja budyniny. Firmy U.S.A. miła vidžanyja. Nia bolej 20-ci hadoŭ Puerto Rico było uvažanaje za "hańbu Karaibskaha mora". Była heta vyspa, ekanomija katoraj była u prymityŭnym stanie. Analfabetnaja ludnaść žyła u vielmi biednych varunkach. Ciaper vyspa litaralna ćvicie i pulsuje bujnym žyćciom. Uzravień žyćciavy značna padniaŭsia. Analfabetyzm zmienšyŭsia — zmaleŭ.

Što padziejničała na takuju źmienu? Paprostu zdabyvańne sabie pryvatnych kapitała-układaŭ iz U.S.A. Kuba pastupiła inakš. Zamiest dabyvańnia pačała kanfiskavać amerykanskuju majemaść i adsunuć pramysłovaść U.S.A.

Puerto Rico jość samaŭradavaj vyspaj, ale "spałučanaj" z U.S.A. i zusim nie damahajecca niezaležnaści. Ludnaść ličycca hramadzkaściaj U.S.A., ale iz svaimi pravami.

Fabryki U.S.A., katoryja admykajuć svaje filii u Puerto Rico, karystajuć z palohkaŭ i palahčeńniaŭ ad 10-ci hadovych miesnych padatkaŭ. Nia tolki, što atrymlivajuć ad uradu techničnuju, ale i finansavuju pomač. — Vynik taki: u Puerto Rico upłyło 350.000.000 dalaraŭ z U.S.A. Kažnaha tydnia paŭstajuć novyja fabryki. Praz heta padnosicca dabrabyt vyspy. Turysty, abminajučy Kubu, vypaŭniajuć hoteli u Puerto Rico. Hoteli na plažach vynajmajucca zhary na niekalki miesiacaŭ. Usiudy uzrastaje dabrabyt i davolnaść žyćcia.

U hetym časie Kuba biadnieje z kažnym dniom, bo Castro "choča vyzvalicca", ale nia vidać, što sabie i kubanskamu narodu nałažyŭ kahaniec savieckaj niavoli.

***

Adny biednyja, druhija bahatyja.

CHRYŚCIJANSTVA U PAŬDZIONNAJ AMERYCY

"Biednamu zaŭsiody vieciar u vočy".

Dvaich supracoŭnikaŭ aŭstryjackaha tydniavika "Die Furche" — suženstva Jean i Hildegard Goss-Mayr — adviedyvali Paŭdzionnuju Ameryku. Byli u Kolumbii, Pery, Chili, Argentynie, Urugvaju i Brazylii. Praz 4-y miesiacy pryhladalisia, pry kažnych spatkańniach i razhavorach z bahatymi i biednymi. Ciapier pačali padavać artykuły. Karystaju z hetych artykułaŭ i padaju nievialі-

kija adryŭki.

Uspanaje sumleńnie.

"Moža byłob dla nas lapiej ačyścicca u ahni prašledavańnia, čym žyć dalej u takim chryścijanstvie — karykaturaj pasłanstva, za katoraje Chrystus pamior na kryžy". Blizu u kažnym mieście, katoryja adviedyvali u našym padarožžy, čuli hetyja słovy. Jany charaktaryzujuć hłyboki trahizm u Łacinskaj Amerycy.

Konkvistadory i pieršyja misijaniery pryniešli u Paŭdzionnuju Ameryku chryścijanstva z piatnom iberyjskim, vycisnutym praz šmat stahodziaŭ vajnoj z muzulmanami Arabskimi. U časie tych vojnaŭ iberyjskaje chryścijanstva stałasia ćvierdaje, ciesnaje i nie ciarplivaje, pryjmajučy niejkija formy mahometanizmu. Mima vialikich starańniaŭ roznych relihijnych zakonaŭ, kab na hetym kantynencie, pasiarod miesnych žycharoŭ i pryjezdnych, ažyćciavić Evangieliju miłaści i braterstva, trahičnymi padziejami historyi dajšło da paŭstańnia dvuch varožych klasaŭ: pasiadajučych (pieravažna Eŭrapejcaŭ) i biadaty (Indyjanaŭ, niavolnikaŭ Negraŭ i źbiadnieŭšych biełych), katoryja da siahodnia viaduć žyćcio paryjasaŭ. Jašče hłybiejšyja vypływajuć vyniki, Ekkleziju atojesamlajuć z klasaj bahatych i kapitalizmu klasyčnaha typu i u sposabie supiarečnaha z chryścijanskaj maralnaściaj.

Hetak padkopana chryścijanstva u kareńniach. Z lohkavažańnia nakazu miłaści bližniaha vyras chavos, prad katorym biezradna i z tryvohaj staim. U žyrale jaho znajchodziacca niedachopy duchovaj natury, ady azdaravić sutnaść možna tolki praz duchovuju adnovu, praz "revalucyju miłaści". Kali padstaŭnym chryścijanskim vartaściam nie udasca viarnuć adpaviednaj roli u sacyjalnym arhanizmie Paŭdzionnaj Ameryki, to hety vialiki kantynent budzie štoraz pahružacca u duchovym spadzie. Dojdzie da najbolšych kryzysaŭ palityčnych, sacyjalnych i relihijnych. Tam, hdzie miljony upašledžanych damahajucca roŭnych pravoŭ i žyć na uzroŭni hodnaj čałavieka, nie dasca rady — suprać paŭsiudnamu pierakanańniu upływovych kołaŭ — siłaj, pomstaj, pomačaj vajskovaj, abo haspadarčaj, katoryja tolki uzmacniajuć panujučuju korupcyju i anachraničnuju strukturu hramadztva.

Miž niebam i ziamloj.

Hutaryli zusim atvarta. Z ułaśnikami vialikich plantacyjaŭ cukru u Limie (Peru) i u Resife (Brazylija), z bahatymi handlarami i bankierami u Rio de Janeiro, z hadoŭnikami žyvioły i plantatarami kavy u Buenos Aires i Sao Paŭlo. U niekatorych krainach źnikłaja žmieńka najbahatšych siemjaŭ, maje u svaich rukach 90% ziamli i pramysłovaści. Šmat bahatych uvažajucca za dobrych chryścijanaŭ, ale ich sumleńni časta jošć sumleńniem dziciaci, jakoje nia znaje tryvohi. Pryvykli da pryvi-

lejaŭ, da systemy, u katoraj žyvuć, da bahactva, da rozpačnaha pałažeńnia svaich rabotnikaŭ, za katorych dolu sami vinavatyja. Ich maralnaja uražlvaść nie darastaje dvaccataha stahodździa. Vielmi doŭha nichto nie apelavaŭ da ich sumleńniaŭ, nia budziŭ ich z duchovaha spańnia. Henyja ludzi daŭno zabylisia, što u bližnich treba spaścierahać i miłavać Chrystusa. Šmat nia vidziać, što vialikaja hałata u miestach, uva ułasnych pradpryjmalnaściach i na plantacyjach. Inšyja nia chočuć ab hetym viedać. Zahubili pačućcio spraviadlivaści.

Adnak i u tym asiarodździu ubačyli niejkuju fermentacyju. Suprać spahaniałamu stylu žyćcia i maralnamu atupieńniu bahatych, buntujecca pierad usim moładź. Bo maładaja tamtejšaja intelihiencyja žyvie śviedama u dvaccatym stahodździu, vostra pratestuje suprać hramadzkaha, skastniełaha chryścijanstva. Adnej nadziejaj jość arhanizacyja ‘Movimiento Familiar Cristiano’. Załožanaja u Urugvaju i pašyryłasia na uvieś kantynent. Zakładali jaje: śviatar Pedro Richard i suženstva Soneira. Paznali hetych ludziej. Jany sapraŭdnyja misijaniery, ščyra addanyja adradžeńniu chryścijanstva u Łacinskaj Amerycy. ‘Movimento Familiar Cristiano’ nia tolki starajecca ab adnovie siamiejnaha žyćcia, ale taksama vystupaje z šmatlikimi inicyjatyvami da źmieny isnujučaha hramadzkaha paradku.

Niaroŭnyja pravy.

Ekklezija pavinna słužyć adzinakava usim ludziam. Bahatym i biednym, adnak treba bolej apiakavacca biednymi. Nažal, u Łacinskaj Amerycy hetaja elemantarnaja zasada nia zusim u paradku. Voś niekalki faktaŭ, jakija pakazyvajuć sytuacyju:

U Peru, hdze najbolej indyjcaŭ, ciažka dastacca u duchoŭnuju seminaryju čyrvonaskuramu. A šmat viernikaŭ zamała majuć śviataroŭ i misijanieraŭ.

U Santiago de Chile dušpastyrskuju apieku nad 140.000 u vaśmi parafijach na pradmieściach pravodzie adzin śviatar.

U Montevideo, stalicy Urugvaju, tolki adzin apiakujecca nad pracujučaj moładziaj. U dadatku moža joj zajmacca u volnych chvilinach ad dušpastyrskich abaviazkaŭ u parachvii. —

Uva usiej Argientynie niama duchoŭnika, jaki mohby paśviacicca vyłučna pracy pasiarod rabotnikaŭ.

U Bogocie, stalicy Kolumbii, adzin śviatar, pierad kancom viačornaj dyskusii, razvitaŭsia, kažučy: “Mušu užo adyjšci. Zaŭtra niadziela, maju adpravić 8 śv. Imšy u asarodździach halečy”. Inšy śviatar, ź biednaha kolumbijskaha miesta, skazaŭ nam: “Što niadzielu mušu razdać śv. Komuniju 4. 000 viernikaŭ. Chočučy adpravić stolki śv. Imšoŭ, kab usie mahli ich vysłuchać, nia mohby udzialić śv. Komunii”.

Spatykajučy žycharoŭ z rajonaŭ

biednych i prysłuchovajučy ich patrebam, zrazumieli, što tradycyjnaje paniaćcie 'Caritas' vymahaje radykalnaj revizii. Biezlič halečy adčuvaje siahodnia miłaścini i inšych formaŭ miłasierdzia. Adčepnaje, jak dahradacyju, abrazu. U hruncie rečy takaja 'Caritas' dapuskaje isnujučuju niespraviadlivaść nie źmianiaje abaviazujučaha razkładu. Jość deformacyjaj paniaćcia chryścijanskaha miłaserdzia — navat roblenaha u dobraj viery — niaśviedamym faryzejstvam. Praŭdzivaja 'Caritas' vymahaje atojesamicca z žyćciom biednych, nieŭstajučaj pomačaj, kab stalisia samadzielnymi ludźmi, u poŭnaści adkaznymi za siabie. Biaz hetaha atojesamleńnie biaz pierakanańnia uznavanaha, maŭča-kastovaha padziełu hramadzianstva, jakoje słužyć adzinakava usim słojam nasielnictva, biaz achviary i pasviačeńnia. Ekklezija nie zdabudzie siły, kab supastavicca narastajučamu kryzysu.

Piekła hałaty.

Niama patreby prytačać u takoj spravazdačy statystykaŭ. Viadoma usim, što bolšaja častka Łacinskaj Ameryki niedajadaje, mučana chvarobami, što šmat vyrazšych i dziaciej umirajuć z hoładu. U samaj tolki paŭnočnaj Brazylii na 22 miljony žycharoŭ, 20 miljonaŭ hаładaje, a rabotniki na plantacyjach cukrovych žyvuć, jak niavolniki u svaich pracadaŭcaŭ. Navat za małyja prastupki karajucca śmierciaj, kab zastrašyć druhich.

U Limie, naprykład, bačyli tysiačy, katoryja žyvuć na miastovych śmietniščach, hdzie hadujuć šviniej na miasa bahatym. Dzieci, švinie i sabaki razam žyvuć u niačystaści, smurodzie i hoładzie. Blizu jość toje samaje uva usich bolšych miestach. Kryŭda, jakuju im zrabili, pierachodzić usiakuju mieru. Ale jany majuć vialikuju ciarpialivaść i pastupajuć jak małyja dzieci, katoryja nia viedajuć, jak zmahacca za svaje pravy. Ale jašče u hłybinie svaich sercaŭ dalej jašče lubiać Ekkleziju.

I tutaka nadzieja viažacca nierazłučna ź ludzkim žyćciom.Ekklezija nia spoŭniła tych nadziejaŭ, jakija mieli paŭdniova-Amerykancy. Dyk jany pačynajuć šukać nadziei paza joj. Chto-ž moh-by uziać za złoje, kali starajucca vyzvalicca iz svajej biady? Im nikoli nia było "Volnaści" ani "Demokracyi". Palityki adviedyvajuć ich akruhi tolki u časie vybaraŭ z padarkami i abiacankami, a śviataroŭ velmi mała. Kali-b tym zrozpačanym vyjści chaciab z drabnicaj nadziei — nadziei realnaj , u formie kankretnaj — jašče šmat udałosiab napravić. Kali adnak chryścijanie nie zdabuduccca na taki krok, a ciarpialivaść masaŭ vyčarpajecca, musić dajšci da katastrofy, katoraja udaryć pierad usim na tych najbiadniejšych, najbolej upaśledžanych. A da taho, vydajučy tych ludziej na biadotu, pazbavim chryścijan-

stva mistyčnaha bahactva, jakoje u psychicy Indyjanaŭ zastałosia blizu nia tknutaje.

Adzin śviatar, katory u Limie ad šmat hadoŭ pracuje u "barridas", u čaści biednych, raskazyvaŭ nam: "Hetyja ludzi nia umiejuć jašče abstrakcyjna, lahična dumać, ale prapadajuć za słuchańniami z tekstaŭ Evangiella i doŭhim ich razvažańniam. Paśla kažuć mnie: "Ojča, Boh havaryŭ da mianie u maim levym vuchu". Ci-ž nia jość heta cennaje žyrało, z katoraha možym čerpać duchovyja siły, tak patrebnyja našamu stechnicyzavanamu śvietu?

Nadzieja — moładź.

"Nia možym źnieści indyferentyzmu i samalubnaha stylu žyćcia našych rodzičaŭ, ani ich tak zvanaha chryścijanizmu. Chočym jak lekary, hramadzkija pracaŭniki i advakaty pasialicca miž ubohimi, addajučy im svaju viedu i siły. Mahčyma tady staniemsia bližejšymi praŭdzivamu chryścijanstvu" — paśviedčyła nam hrupa studentaŭ z Montevideo. "Kali raz pierahledziŭ klasu pasiadajučych, ź jakoj sam pachodžu, jaje karupcyju i sapsućcio, to možna užo tolki spalić za saboj masty i prabavać usiaho, kab pieramahčy hetuju niespraviadlivaść. Navat, kali-b mieŭ znajścisia pa staranie marksistaŭ" — skazaŭ małady chryścijanin z Kolumbi.

Kali tolki mahli spatkać moładź Łacinskaj Ameryki — u škołach i na uniersytetach, u źviazach moładzi, u kruhach ich radni i pryjacielaŭ. Pravodzili dyskusyi u duchoŭnych seminaryjach i pasiarod rabotnickaj moładzi. Heta praŭda: Łacinskaja Ameryka maje moładź dynamičnuju i uražlivuju. Čułaje sumleńnie hetaj gieneracyi moža upłyvać azdaraŭlajuča na los całaha kontynentu. Ale idei maładych Pałudnia-Amerykancaŭ nie jasnyja, pabłytanyja, a asudžajučy nehatyŭna usiakuju tradycyju, nie daje konstrukcyjnych prapazycyjaŭ. Moładź štoraz bolej adłučajecca ad Ekklezii, šukajučy paza joj ideałaŭ, raźviazańniaŭ. Heta dzieić peŭna dziela taho, što u svajoj bolšaści nie zytknułasia z praŭdzivym chryścijanstvam. Nie znaje chryścijanskich srodkaŭ zmahańnia ab spraviadlivaść, a Ekklezija u jaje vačoch staić pa staranie upryvilejavanych.

KUREŃNIE ADMOŬNA UPŁYVAJE NA RADŽALNAŚĆ I VAHU NOVARODŽANYCH.

Hetak ćvierdzić Ginekolog Dr J. R. ZABRISKIE.

Žančyny, kuračyja papiarosy u časie ciažarnaści, padpadajuć pad niebiaśpiečnaść pradčasnych parodaŭ i dzieci majuć mienšuju vahu ad narmalnych. — Hetak ćvierdzić specyjalisty, lekar vajskovy Dr. Jay R. Zabriskie, katory pravodziŭ u hetym hruntoŭnaje

daśviedčańnie. Jon jość kapitanam u vojsku Fort Carson, u Stat Colorado. Zrabiŭ abservacyju nad 2.000 matkami. Ab svaim rasledvańniu ahałasiŭ u najnaviejšym lekarskim časapisie "Obstetries and Gynecology" Heta uradavy časapis Amerykanskaha Siabroŭstva Specyjalstych ab naradžalnaści i dzicianstvie.. "American College of Obstetricians and Gynecologyst".

Daśviedčańnie rabiŭ u vajskovym špitalu — Triple Army Hospital, u Honolulu u časie ad listapada 1960 da maja 1961 hodu. Uziaŭ pad abservacyju 2.000 ciažarnych žančynaŭ. Pasiarod ich było 957 kuračych papiarosy i 1.043 nia kuračych. Z tych daśviedčańnaŭ byli nastupnyja vyniki:

1. Kuračyja žančyny mieli dzieci kala funta mienšyja ad nia kuračych.

2. Bolej dvuch z pałavinaj žančynaŭ mieli pradučasnyja parodžańnia.

3. U kuračych było bolej paranieńniaŭ.

Dr J. R. Zabryskie radzić dla dabra i zdaroŭja ich dzaciej nia kuryć u ciažarnaści, abo prynamsi mocna źmienšyć kureńnie.

**
*

Druhi Dr. Fr. Venulet, aŭtar śmat vydaŭ navukovych pracaŭ suproć nikotyny. Jon kuračych paznaje pa tvary, bo majuć piatno pad nazovam "Faces nicotinica" (tvar nikotynika). U kuračych žančynaŭ tvar stajecca mienej žanočym, vielmi časta źviałym. Vočy hublajuć blesk, pad vačyma raniej źvisajuć miašočki. Časta paŭstajuć miesiačnyja zabureńnia, raniejšaje ustavańnia peryjadu, bolšaja biazpłodnaść navat u tych, katoryja pracujuć u tytuniovych fabrykach. — Najbolšaja atruta — nikotyna. Da śmiarotnaha zatrućcia davoli 50 mg. (adna kapla). U papiarosie ad 20 da 40 mg. Ad papiarosy zastajecca u arhanizmie kala 4-aj čaści. Biaz pierapyvu vypalić 10 - 12 raŭniajecca atrucicca. Serca płodu pry paleńniu papiarosy pačynaje bicca ad 8 da 10 udaraŭ na minutu. Dzieci nałožnych kurylnicaŭ čaściej zapadajuć na zdaroŭju i bolej nervovyja ad niekuračych matak. U ciažarnaści abciažanyja sercy, piačonki i nerki. U kuračych jašče atruta i zmienšańnie vitaminy "C", što vielmi škodnyja płodu.

Daśviedčańnia "Zakład Patologii Ogolnej Akademii Medyčnej u Łodzi". 30 žančynaŭ kuračych i 30 nia kuračych. U kuračych śmat mieniej vitaminy "C" u ich małaku. Navat daŭžejšaje prabyvańie u zadymlenych pamieškańniach źmienšyvaje vitaminu "C". Isnavańnu dziciaci zatručanaje małako škodzić. Kali pry hetym jašče i dym z nikatynaj, to słabiejšyja pamirajuć.

Printed by The WHITERUTHENIAN PRESS - Central Square, N.Y.